

SAN GANCIL

Voltà an lenga piemontèisa da Renato Agagliate

da un racont ëd Dino Buzzati, *I santi*

(gavà da Dino Buzzati, *La boutique del mistero*, Milano, Mondadori, 2000)

Ij sant a l'han ognidun un-a casòta arlongh a la riva con un pogieul ch'a varda sl'océan, e col océan a l'é Dio.

D'istà, quand ch'a fà càud, për confòrt lor as campo 'nt le frësche aque, e cole aque a son Dio.

A la notissia ch'a sta për riveje un neuv sant, sùbit a-i ancamin-a la costrussion d'un-a neuva casòta a randa dj'àutre. Parèj ste casòte a dan forma a na bin longa coalera an riva al mar. Dë spassi a-i na j'é a basta.

Bele San Gancil, come a l'é rivà sël pòst, apress a la nòmina, a l'ha trovà soa casòta pronta istessa a j'àutre, con mobilia, lingerìa, ciapamenta*, chèich bon liber e tut ël rest. A-i era fin-a, pendù a la muraja, un grassios ciapamosche përchè ant col pòst a-i vivìo assé 'd mosche, contut nen fastidiose.

Gancil a l'era nen un sant avosà, a l'avìa vivù con modestia fasend ël campagnin e mach dòp soa mòrt cheicadun, an pensandje ansima, a l'era rendusse cont ëd la grassia ch'ampinìa col òmo, ch'a së spantiava antorn për almanch tre o quatr méter. E 'l prevòst, senza tròpa fusa an vrità, a l'avìa fàit ij prim pass an vers la beatificassion. D'anlora a l'era passaje squasi dosent ani.

Ma 'nt l'ancreus ëd la Cesa, un passòt dòp l'àutr, senza pressa, ël process a l'era 'ndà avanti. Vësko e Papi a muirìo un dòp l'àutr e as na fasia dj'àutri, con tut lòn la pràtica 'd Gancil squasi da sola a passava da n'ufissi a l'àutr, sëmper pì su, pì su. Un buf ëd grassia a l'era restà tacà misteriosament a coj ëscartabej* giujumaj dëscolorì e a-i era nen un prelat ël qual, avendje për man, as n'ancorzèissa nen.

Sòn a s-ciairìa dël përchè la facenda a vnèissa nen lassà tombé. Fin-a che, na bela matin, la mistà dël campagnin con na curnis 'd ragg d'òr a l'é stàita alvà an San Pé a grand autèssa

e, da sota, ël Pare Sant personalment a l'ha 'ntonà ël salm ëd glòria, an aussand Gancil a la majestà 'd j'atar.

A sò pais a l'é fasse grösse feste e un ëstudios dla stòria dël leu a l'ha chërdù d'andviné 'nté ch'a l'era la ca andova che Gancil a l'era na, a l'avìa vivù e a l'era mòrt, ca ch'a l'é stàita trasformà an musé. Ma, dal moment che pì gnun as arcordava 'd chiel e che tuti ij parent a j'ero dësparì, la popolarità dël neuv sant a l'é nen durà che pòchi di. Da temp fòra 'd memòria an col pais a l'era venerà come protetor n'àutr sant, Marcolin, che pèr basé soa statua a-i rivava 'd pelerin fin-a da leu bin lontan. Pròpi aranda dla capela 'd Marcolin, pien-a d'*ex voto* e 'd lumin, a l'é stàit fabricà 'l neuv autar ëd Gancil. Ma chi ch'a-j fasìa cas? Chi ch'a s'anginojava a preghé? A l'era na figura 'nsì sbiajà, dòp dosent ani. A l'avìa gnente ch'a frapèissa l'imaginassion.

An tute manere, San Gancil, ch'a l'avria mai pì 'nmaginasse tant onor, a l'é piassasse 'nt soa casòta e, setà al sol sël pogieul, a vardava con beatitudin l'océan ch'a respirava pasi e fòrt.

Fussa nen che la matin dòp, aussasse bonora, a l'ha vëddù un faturin an divisa, rivà con la bici, intré ant la casòta aranda pèr lasseje un pach; e peui passé a la ca davzin e li lassè n'àutr anvlòp, e parèj ant tute quante le casòte, fin-a che a l'ha pa pì vëddulo pèr la lontanansa; ma a chiel, gnente.

Sicoma la sen-a a l'é 'rpetusse 'dcò ij di apress, Gancil, curios, a l'ha faje un gest d'avzinesse e a l'ha ciamaje: "Scusa, còs it pòrte minca matin a tuti ij mè colega, e nopà a mi nèn?" "A l'é la pòsta", a l'ha rëspondù 'l faturin an gavandse 'l bonèt, "mi i son ël postin".

"Che pòsta? Chi ch'a la manda?" E 'l postin a l'ha surijù e a l'ha fàit un gest come pèr mostré coj da l'àutra part, la gent la giù 'nt ël vej mond.

"Petission?" A l'ha ciamà San Gancil ch'a 'ncaminava a capì. "É, domande, sùpliche, arceste 'd minca sòrt", a l'ha dit ël faturin con aria dësassionà, come s'a fusso ròbe da nèn, pèr nen che 'l neuv sant a restèissa con j'orije basse*.

"E tuti ij di a-i na riva tante?"

Ël postin a l'avria vorsù rësponde che cola a l'era na stagion mòrta e che, ant ij di 'd ponta a-i na jera fin-a des, vint vòlte tant. Ma, an pensand che Gancil a sarìa restà a cheur pien*, a

l'è limitasse a un "Beh, a dipend, conforma". E peui a l'ha cercà na scusa pèr ampajé ij tond*.

Èl fàit a l'è che a San Gancil pròpi gnun a s'adressava. Come s'a-i fussa gnanca. Nen una litra, nen un bijèt, gnanca un-a cartolin-a postal. E chiel an vedend minca matin tuti coj anvlòp pèr ij colega, nen ch'a fussa invidios, che a l'era nen bon d'avèj gram sentiment, ma a rëstava nèch pèr èl ringret ëd resté lì a fé gnente antramente che j'àuutri a dësbrigavo na patela 'd pràtiche; a la finitiva a l'avìa la sensassion ëd mangé 'l pan dij sant a tradiment (a l'era un pan ëspezial, un pòch pì bon che col ëd j'àuutri beat).

Cost sagrin a l'ha portalo un di a fiché 'l povron ant un-a dj'àuutre casòte davzin dond a-i surtìa un curios tachëtté.

"Ma intra, mè car, avèj nen gena, col foteuj* a l'è assé confortèivol. Scusa s'i finisso un travajòt, peui i ven-o sùbit da ti", a l'ha dije 'l colega, grassios. A l'è peui passà ant l'àuotra stansia anté, con grand sveltëssa, a l'ha dità a un ëstenògrafo na dosen-a 'd litre e d'àuutri órdin ëd servissi che 'l sechértari a l'è dësciolasse a bate a màchina. Dòp a l'è tornà da Gancil: "Eh, mè car, senza un pòch d'organisassion a sarìa na facenda seria, con tuta la pòsta ch'a-i riva. Se adess i 'ndoma da là, it fas vèdde mè neuv ëschedari con le schede foratà". A la fin fin a l'è stàit bin gentil.

Dë schede pèrforà a n'avìa pa da manca Gancil ch'a l'è tornà a soa ca pitòst moch. E a pensava: "Possibil che gnun a l'abia da manca 'd mi? E pensé ch'i podria esse útil. Se, pr'esempi, i fèissa un cit miràcol pèr atiré l'atension?"

Dit sòn a l'è vnuje an ment ëd fé bogé j'euj a sò ritrat, ant la cesa dël pais. Dë dnans a l'autar ëd San Gancil a-i era mai gnun, ma pèr asar a l'è trovasse a passé Memo Tància, ël fòl dël pais, ch'a l'ha vèddù 'l ritrat ch'a bogiava j'euj e a l'è butasse a crijé al miràcol. Ant l'istess moment dontrè sant, con gran rapidità, a son presentasse a Gancil e, con educassion ma decis, a l'han faje capì ch'a l'era mej ch'a la piantëssa lì: intendomse, a-i era gnente 'd mal, ma col tipo 'd miràcoj, pèr soa frivolëssa, a j'ero nen bin vist an *alto loco*. A lo disio senza malissia, ma a-j dasìa un pòch fastudi che pròpi l'ùltim ëvnù a fèissa, con dzinvoltura, miràcoj che nopà a lor a-j costavo un grand ësfòrs.

San Gancil naturalment a l'ha piantà lì e giù al pais la gent, acorù a ai crij dël fòl, a l'è stàita un bel pò a vardé 'l ritrat senza vèdde gnente 'd foravia. Pèr lòn a son andassne con la boca amèra e pòch a l'è mancaje che Memo Tància as pijeissa nen un frach ëd barotà sla schin-a.

Antlora Gancil a l'ha pensà d'arciamé l'atension ëd j'òimo con un miràcol un pòch pì cit e poétich. E a l'ha fàit dësbandì* na bela reusa da la pera 'd soa veja tomba ch'a l'era stàita butà a pòst pèr la beatificassion ma adess a l'era torna completamente bandonà. Ma a l'era destin ch'a riussèissa pa a fesse capì. Èl caplan dël camposant, an avend vëddù col abandon, a l'é 'ndà dal sotror e a l'ha 'rprocialo*. "Almen a la tomba 'd San Gancil it podrie cudì, plandron ch'it ses nen d'àutr. I-i son passaje adess e a l'é pien-a d'ortije e 'd ronze!" E 'l sotror a l'é dësgagiasse a s-cianché via la piantin-a 'd reusa.

Pèr ëtnisse sël sigur Gancil a l'ha, pèr consequenza, ricorù al pì tradissional dij miràcoj. E al prim bòrgno ch'a l'é passà dë dnans a sò autar a l'ha faje cadò dla vista.

Gnanca sta vira a l'é 'ndaje bin. Pèrchè a gnun a l'é vnuje 'l sospet ch'a fussa euvra 'd Gancil, ma tuti a l'han pensà a San Marcolin ch'a l'avìa l'autar pròpi li aranda. E tant a l'é stàit ël fèrvor ch'a l'han pijà an ëspala la statua 'd Marcolin, ch'a peisava na vinten-a 'd miria, e a l'han portala an procission pèr le stra dël pais al son ëd le ciòche. E l'autar ëd San Gancil a l'é restà sëmper ëd pì smentia e desert.

Gancil a sta mira a l'é disse: mej desse pas, as vëdd che pròpi gnun a veul arcordesse 'd mi. E a l'é setasse sël pogieul a rimiré l'océan, ch'a l'era, a la finitiva, un grand arlass.

A l'era li ch'a vardava j'onde, quand a l'ha sentù bate a l'uss. Tòch tòch. A l'é 'ndà a deurbe. A l'era gnetemeno che Marcolin an person-a ch'a vorìa dëscolpesse.

Marcolin a l'era un magnìfich tòch d'òmo, alégher e pien ëd vita. "Còs it veus-to feje, mè car Gancil? Mi i n'hai gnun-e colpe. I son ëvnù, sas-to, pèrchè i vorria nen che, dle vòlte, it pensèisse..."

"Ma a të smija?" A l'ha fàit Gancil, motoben confortà da cola vìa visita, an rijend ëdcò chiel.

"Vëddes-to?" A l'ha dit Marcolin. "Mi i son grossé, pien ëd vissi, tajà con ël piolèt, e am lasso nen ësté, matin e sèira. Ti 't ses motoben pì sant che mi, comsissia tuti at lasso da banda. A venta avèj passiansa, fratel, con ësto mond can", e a-j dasìa 'd gròsse manà sla schin-a.

"Ma pèrchè it intre nen? Da sì un pòch a l'é scur e a 'ncamin-a a 'rfrèsché*, i pudrio visché 'l feu e ti fèrmete a sin-a".

"Con piasì, pròpi con grand piasì", a l'ha rëspondù Marcolin.

A son intrà, a l'han tajà un pòch ëd bòsch e a l'han viscà 'l feu, con na certa fatiga, che 'l bòsch a l'era na frisa ùmid. Ma sofia e sofia, a la fin a l'é aussasse na bela giolà. Antlora Gancil a l'ha butà la ramin-a pien-a d'eva sël feu pèr fé la mnestra e, an spetand ch'a

bujèissa, tuti doi a son setasse sla banca a scaudesse ij gënoj e a contessla dël sol e dla luna*.

Dal fornèl a l'ha ancaminà a seurte un sutil fil ëd fum, e 'dcò col fum a l'era Dio.

*ciapamenta = stoviglie

*scartabej = scartoffie

*con j'orije basse = mortificato

*resté a cheur pien = restarci male

*ampajé ij tond = andarsene, svignarsela

*foteuj = poltrona

*dësbandì = sbocciare

*arprocé = redarguire, rimproverare

*arfrësché = rinfrescare

*conté dël sol e dla luna = chiaccherare del più e del meno